

ԳԱՎԻԿ ԱԱՐԴՅԱԾ

ՎՅԼՎԾՎՐԿՈՒՄ

ԵՐԵՎԱՆ

2018

ՀՏԴ 821.19-1 Սարոյան
ԳՄԴ 84(5Հ)-5
U 281

Խմբագիր՝ Արմեն Ավամեսյան

Շրատարակվել է Ալեքս Տեր-Մինասյանի
հովանավորությամբ

Սարոյան Գագիկ
U 281 Այլածաղկում: Պոեզիա / Գ. Սարոյան. -
Եր.: Արմավ, 2018. - 280 էջ:

Բանաստեղծական մինիմալիստական կառուցումներով գրողն իր ապրումները ընդհանրացնում է, ստեղծում գեղագիտական մի աշխարհ, որտեղ բառը ոչնչանում է՝ իր տեղը զիջելով նշանին, որն իմաստային տարակերպությունների ու կերպափոխումների է ներարկվում:

ՀՏԴ 821.19-1 Սարոյան
ԳՄԴ 84(5Հ)-5

ISBN 978-9939-78-014-6

© Սարոյան Գագիկ, 2018
© «Արմավ», 2018

ՍԻՐՈՎ ԱՊՐԵԼ ԱՄԵՆ ԱԿՆԹԱՐԹԸ

21-րդ դարը մեծ արագությունների ժամանակ է: Փոխվել են մարդու կյանքի ռիթմերը և ներկայի գերագույն հրամայականը ժամանակի սղությունն է: Այլևս կարծես թե ժամանակ չկա երկար ու բովանդակալի երկխոսության: Ըստ այդմ՝ պոեզիան իր հերթին վերափոխվել է և համահունչ դարձել այսօրվա հրամայականին:

Ահա Գագիկ Սարոյանի բանաստեղծումը 21-րդ դարի արագահոս ռիթմերի կնիքն է կրում: «Այլածաղկում» խորագրով այս գրքում Գագիկ Սարոյանի պոետական նախընտրությունն առանձնահատուկ է ոչ միայն այն պատճառով, որ հիմնականում կառուցված է երեք, չորս, հինգ տողերի ամբողջականությամբ հյուաված բանաստեղծություններով, այլև, գուցե ձևակերպում հնչի մի քիչ անսովոր, «չվրիպած հատվածներ»-ի համակցությամբ: Ճիշտ է, կան ավելի ծավալով կտորներ, սակայն դրանք համահունչ են բանաստեղծի նախընտրությանը. այն է չվրիպած հատվածներ, ինչը հիշեցնում է սրբատաշ շար, որով տաճարի պատերն են վեր խոյանում կամ հոլովակահատիկներ, որոնք սիրելիի պարանոցին հատ առ հատ շողշողում են ապարանջանի ամբողջականությամբ: Հիմնական գործիքը բանի գերակայությունն է, որը Գագիկ Սարոյանի պարագայում անհանգիստ է, սեղմված զգացմունքներով, ինչն էլ բանաստեղծը փորձում է իր ընթերցողին փոխանցել հիմնականում կարծ վանկաշարով: Կարելի է փաստել, որ ստեղծվում է հետաքրքիր ու առեղծվածային պատկերաշարերի անցումներ՝ որտեղ հայ բանաստեղծի հոգին ենթարկվում է անհմացիայի:

Մի կարևոր տեսական նկատառում. այս դիտմամբ պարզեցված բանաստեղծական ձևերի մեջ (նման հոքովի կամ թանկայի), որոնք առանձին-առանձին ամբողջական միավորներ են, կարելի է ասել՝ բանաստեղծության նախական մաս, բանաստեղծը հավատարիմ է մնում հաջորդական կարգով ցիկլեր ստեղծելու իր սկզբունքին, որոնք հաճախ կոտրվում են, մասնատվում և ցրվում ամբողջական ստեղծագործության մեջ, նման կերպ ստանալով բանաստեղծական եզակի շղթա:

Գրքում գետեղված են հետևյալ շարք-ցիկլեր. «Իհարկե...», «Աստծո հրաշքներից», «Նկարագրումներ», «Երբ իմացավ...», «Աստծո հաջողությամբ...», «Կակաչաբոց», «Այլածաղկում», «Խլրտոցներ մանկությունից», «Քառասուն զոհաբերում ուրցաբույրի համար», «Պարադոքսներ», «Կանխանշաններ», «Մի գիշերվա տոմոգրաֆիան»:

Սրանք պոեմներ են, գուցե պոեմի նախապայմանների:

Գագիկ Սարոյանի պատկերները քողարկված են, սակայն բացահայտման միտված: Այդ բացահայտման հաջույքը տրված է միայն ընթերցողին, քանզի յուրաքանչյուր ոք իր պատկերացումներով ինքնին մասնակցում է բանաստեղծության վերջնական կայացմանը: Սա բանաստեղծական խաղ է. կանոնները պարզ են. բանաստեղծը նետում է առաջին բառը, յուրաքանչյուր հաջորդը ընթերցողը լրացնում է՝ իր ներսում կայացնելով իմաստային բուն ասելիքը:

*Իհարկե, լրությունը
Ինձ կիրի իմ մեջ,
Եթե ծաղկի շուրջս նրա կրծքին:*

Ամեն ոք, ով անծանոթ չէ գեղեցկության զգացողությանը, կզգա այն Դագիկ Սարոյանի կարծ տողերում տեղադրված անգերազանցելի հմայքը: Թվում է՝ ինարավոր է լսել հավերժության շունչը: Բանաստեղծը նշանային համակարգի միջոցով կառուցում է իր «կարծ երգը», որը հաճախ նման է մի քանի թեթև վրձնահարվածներով նկարած մշուշապատ կտավի, իսկ ընթերցողը իր երևակայությամբ պետք է նկատի մշուշի տակ քողարկվածը:

Բանաստեղծը դիտմամբ ձո՞ւ է ստեղծում, որ պատկերները անընդհատ անցումներ են կատարում այս ու այն կողմ.

*Աստծո հրաշքներից.
Երբ խլեզ ես տեսնում
Դու խաչքարի վրա քարաքոսոտ,
Իսկ նա չի շարժվում:
Իսկ նա քեզ ասում է՝
Ես մողես չեմ բնավ,
Տան եմ, տան եմ, տան եմ
Գրված քարի վրա՝
Հազար տարի առաջ,
Մաքուր ձայնավոր եմ
Զուզալ սրտով...*

Երերման մեջ առավել լիարժեք է առարկայանում բանաստեղծի սկզբունքը, աշխարհայացքը և, ի վերջո, հղումը միջնադարյան գեղագիտությանը: Ըստ բանաստեղծի՝ կյանքի ամեն երևույթ ունի թաքնված գեղեցկությունը, որը կարող է լինել ոչ անմիջապես տեսանելի, բայց նրանք, ովքեր ցանկանում են բացահայտել այն, բանաստեղծն ուղղակի նշանների միջոցով մատևացուց է անում ճանապարհը: Դրանք կարող են լինել ոչ պարզ ակնարկներ, շշուկով

հուշում, հայացքի ուղղություն և այլն: Հետևաբար, մեծ նշանակություն ունի ժամանակի խնայողությունը, ուստի տեքստը հագեցած է նիշերով, որը հանգեցնում է խոսքի սակավության, ինչն ավելի խորհրդավոր է դարձնում սովորական բառիմաստը: Նման կերպ բնության պատկերները սոսկ նկարագրումներ չեն. ընկնող տերևները, շաղի կաթիլներն ու դրանց գոլորշիացումը, զրուցող աղբյուրն ու Զաջուռի աներես քամին խորհրդանիշեր են դառնում, որոնք երկիմաստ ենթատեքստերով մեկ կյանքի անցողիկության խորհուրդն ունեն, մեկ հավերժության, մեկ մաքրության, երբեմն էլ՝ բաժանման կարոտի ու մենության:

*Ծառն է ու երկինքը,
Որտեղ ես չկամ...
Նրանք են իմ մեջ:
Ծառը սոսափում է
Երկնքի լուսունից.
Միջիթարում է ինձ
Թռչուն-թռչուն...*

Գագիկ Սարոյանի բանաստեղծական հատվածների կառուցվածքը պարզ է. բաղկացած է երկու բանաստեղծական լիսեռներից (բացահայտիչ-բացահայտյալ), ապա գծային անցումից և բուն տեքստից: Սա թերևս յուրահատուկ անկախ բանաստեղծական ձև է: Հաճախ է կրկնում առաջին տողը՝ Երբ ես փոքր էի, Աստծոն հրաշքներից, Երբ իմացավ, Աստծոն հաջողությամբ, կամ Էնքան..., Խոստացիր... և այլն:

*Աստծոն հրաշքներից.
Վայելուչ է հարբել
Ծաղկած լորենու տակ...*

Բանաստեղծը փնտրում է կատարյալ կատարելության իմաստը, որի համար իր տողերը, դառնալով հատվածային ամբողջություններ, ձգվում են ուղղահայաց և ձգտում ամփոփիչ նշանակության: Իր պոետիկայում բանաստեղծը կարևորում է գեղագիտական սկզբունքը, ինչը առերևույթանում է հնչեղ բառապաշարով: Կիրառվում են անգամ բարբառային բառաշերտեր, ինչն ավելի անկեղծ է դարձնում ասելիքը: Գագիկ Սարոյանի ասելիքը մոտավորապես սա է. միայնակ կրել իր վիշտը՝ հաղթահարելով այն գեղեցկության հիացմունքով և հասնել հոգևոր խաղաղության՝ նիրվանայի: Ուստի կարելի է ասել բանաստեղծը ընտրում է մեդիտացիոն սկզբունքը, կատարում երևակայական ձախր, որի միջոցով էլ ավելի են խտանում կյանքի ճանաչողության գուներանգները:

Յուրաքանչյուր բանաստեղծության մեկ տունը ևս բանաստեղծություն է՝ ամբողջի մեջ, թե առանձին վերցված, որտեղ ոչ մի ավելորդ բան չկա, քանզի բանաստեղծն ընտրում է հստակ ուրվագծված մատընտիր մանրամասները, որոնց միջոցով էլ ստեղծում է ամբողջական պատկերը.

*Հարմար օր է՝
Կարոտելու քեզ.
Լանջերը զմրուխտ են,
Երկինքները՝ խաղաղ...*

Անհավանական խորության պատկերը, լինի դա բնության, հոգևոր, թե առօրեական՝ խորագոյն մենության զգացում է հաղորդում: Բանաստեղծն ապրելով է քավում նախնական մեղքը, ուստի կարևորում է կյանքի ցիկլի անվերջանալիությունն ու անհասկանալիությունը,

բանգի մարդն ապրում է՝ ինքնամաքրվելով ու այդ ձանապարհին գնում անխոսափելի նոր մեղանչումների:

Գագիկ Սարոյանի պոեզիայի ընթերցանությունը Ենթադրում է որոշակի կառավարում: Ընթերցողը չի կարող անցնել աչքերով, պետք է դանդաղորեն ընթերցի, ֆիքսելով յուրաքանչյուր վանկ: Թվում է՝ ավարտվել է պատկերը, սակայն այն շարունակվում է: Կյանքի ոիթմերն են այդպիսին. կյանքը կարծ է, լի է վշտի և հաջողություն, ուրախության և ցավի հաջորդականությամբ, բայց այնքան գեղեցիկ է:

*Աստծո հաջողությամբ
Եթե այսօր էլ քեզ հիշեմ,
Ուրեմն՝ իմ ափերը
Սպասում են քո ծովերին.
Մի օր գալու ես, չէ,
Յուրտ քաղաքից,
Որ սուզվես
Քո պապուն ալիքներով
Իմ ավազների հոգում...*

Այս գիրքն ամբողջությամբ սիրո շնչառություն է: Կան աստվածաշնչյան մոտիվներ, որոնք անպայման սիրուց են առթել, մանկության հուշեր, որոնց հիմքում դարձյալ սերն է, բնության հարուստ պատկերներ, որոնց ներկայությանը հոգի է հաղորդում ամենազոր սերը:

*Երբ իմացավ,
Որ հենց այնպես չի տրվում առավոտը,
Ասաց՝ սերն է վճարը...*

Որքան էլ միայնակ լինի բանաստեղծը, միևնույն է, նա մոռացել է օտարման թեման:

Ես ինձ կշտամբում եմ՝
Դու քո հոգին կերար
Խրամատում:

Ես ինձ կշտամբում եմ.
-Վերադարձիր, գրկիր բաժանումդ
Եվ սպասիր նրան,
Թե որոշի ետ զալ հոգավորը,
Չմոլորվի դառը փողոցներում:

Ես ինձ կշտամբում եմ.
-Եղբայր, մի կոստյում առ,
Ելիր մարդամեջ
(Թե չէ՝ վանդակավոր):

Ես ինձ կշտամբում եմ՝
Հոպոպները ո՞ր են քո զարմանքի:

Ես ինձ կշտամբում եմ.
-Գյումրու ահեղ, կայսերական
Ցուրտը թողել,
Եկել մրսում ես հնո՝
Էս թաց ծմակի մեջ:

Ես ինձ կշտամբում եմ.
-Եղ որ նայեցիր էն կնոջը՝
Լավ էր,
Բա ինչո՞ւ չշոյեցիր նրան
Քո հայացքի թաքուն համբույրներով:

Ես ինձ կշտամբում եմ.
-Տես՝ ծովերը,
Զրերը տես՝ ծփում,
Քեզ են կանչում:
Դու էս ցեխերի մեջ՝
Անողոք-անողոք
Էս մշուշում...

Ես ինձ կշտամբում եմ՝
Մի
Բարի
Խոսք
Հիշիր,
Լույսը
Բացվի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՍԻՐՈՎ ԱՊՐԵԼ ԱՄԵՆ ԱԿՆԹԱՐԹԸ	3
Արմեն Ավանեսյան	
ԻՀԱՐԿԵ...	10
ԱՍՏԾՈ ՀՐԱՇՔՆԵՐԻՑ	29
ՆԿԱՐԱԳՐՈՒՄՆԵՐ	54
ԵՐԲ ԻՄԱՑԱՎ...	75
ԱՍՏԾՈ ՀԱԶՈՂՈՒԹՅԱՄԲ...	103
ԿԱԿԱԶԱԲՈՑ	131
ԱՅԼԱԾԱՂԿՈՒՄ	172
ԽԼԲՏՈՑՆԵՐ ՄԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆԻՑ	201
ՔԱՌԱՍՈՒՆ ԶՈՀԱԲԵՐՈՒՄ	
ՈՒՐՑԱԲՈՒՅՐԻ ՀԱՄԱՐ	224
ՊԱՐԱԴՈՔՄՆԵՐ	230
ԿԱՆԽԱՆՃԱՄՆԵՐ	240
ՄԻ ԳԻՇԵՐՎԱ ՏՈՄՈԳՐԱՖԻԱՆ	274

ՊԱԳԻԿ ԱՐԹՈՅԱԾ

ՎՅԼՎԾՎՐԿՈՒՄ

Դիեցիան

GAGIK SAROYAN
STRANGE FLOURISHING
Poetry

Հրատ. տնօրեն՝ Արմինե Քոչարյան
Խմբագիր՝ Արմեն Ավանեսյան
Սրբագրիչ՝ Գեղեցիկ Մարգարյան
Զևսովորումը՝ Արմավ հրատարակչութեան

Զավիար՝ 60x96 1/16
Թուղթը՝ օֆսեթ 80 գ/մ² 1.5 ուն.
Ծավալը՝ 17.5 տպ. մամուկ
Տպաքանակը՝ 200
Տառատեսակը՝ Ghabuzian Gohar
Գիրը՝ պայմանագրային

издательство АРМАВ

Ք. Երևան, Ծիրազի 24 շ. 48 բն. հեռ.՝ 099 37-31-30 Գ. Երևան, պլ. Միքայել Խուճյան 24 հա. 48 կմ.
Էլ.փոստ՝ armav-hrat@mail.ru հեռ.՝ +374-99-37-31-30
Email: armav-hrat@mail.ru